

az iskolai énektanításban, az egyházi énekekre is kiterjessze. Valóban bámulatos az a fellendülés, amely Kodály kórusainak nyomán a templomba is behatol és mind tehetséges magyar egyházi zeneszerzők műveiben, mind kitűnő templomi kórusok munkájában dús gyümölcsöket tud felmutatni.

Ezekután magátólértetődőnek látjuk, hogy a katolikus magyar zene renaissanceának megteremtője lépésről-lépésre halad a legnagyobb feladat, a mise megkomponálása felé. Bach H-moll miséje, Beethoven Missa solemnise a zene-művészet halhatatlan értékei között is a csúcspontot jelentik, a művészet legmagasabb régióinak meghódítását. A miseszöveget valóban csak az a mester tudja művészi zenébe önteni, aki mint ember és mint művész egyaránt megjárta az élet magasiskoláját.

Kodály egy orgonára írt misével készíti elő az ostrom alatt írt Missa brevisét, amelyet a rákövetkező évben a pécsi Schola cantorum mutatott be először a pécsi dómban. Kodály külföldi körútja alatt a hallgatók ezrei és ezrei gyönyörködtek benne Angliában és Amerikában. Már magában véve ez a tény is óriási jelentőségű, mert egy újabb még nagyobb nemzeti katasztrófa után, ismét Kodály istenkereső és istenhívő művészete találja meg az utat először idegen nemzetek szívéhez. Hogy valóra váltsa a zsoltáros szavait, hogy újra tisztességet és becsületet szerezzen porbasújtott nemzetének.

Prahács Margit

ODYSSEIA

Az újdonság — Devecseri Gábor Odysseia-fordítása (Új Idők Irodalmi Intézet, é. n.) — még nem jelent meg a könyvesboltok kirakataiban s már két lelkes tanár-barátom kifogásolta előttem — külön-külön, de egyértelműen s olyan hévvel, amilyenel csak az igazi érték ellen szoktunk hadakozni —, hogy az első sor magyartalanul fordította a *μοί* szócskát („Múzsza nekem leleményes férfit zengj”), sőt azt is ugyanígy megállapították, hogy ugyane sorban a *ολύτερο* jelző kétségtelenül az Odysseus világjárására vonatkozván, megengedhetetlen önkénnyel cserélődött fel az Odysseus máskor sokszor használt és valóban „leleményest” jelentő, *ολύμητις* jelzőjével. De akkor is, később: ugyanezt a csak „szívügyeknek” kijáró, meleg érdeklődést tapasztaltam újra, amikor — már a könyv boldog birtokosaként — véletlenül klinikai ágyon olvastam azt, és orvosaim, betegársaim, látogatóim, de körülbelül minden írástudó, aki csak látta nálam, mint rég-vártat fedezte fel, vette kézbe, simogatta felvillanó szemmel, irigyelte, kérte kölcsön, dicsérte, — csak éppen hogy észrevétel nélkül nem ment el mellette senkisé. Végül: közben egy csomó ujságszemlét is olvastam és bizonyos, hogy a legtöbb fiatal kritikus olyan őszinte naivitással, olyan elfogulatlan lelkesedéssel fedezte fel a „talán máig sem meghaladott” „kalandregényt” s igazolta a Devecseritől is idézett angol fordító igazát — „ez az első regény és... egyáltalán nem bizonyos, hogy még mindig nem a legjobb-e” —, hogy nincs helye kétségnek: A művelt magyar középosztálynak és a felemelkedni törő, fiatal munkás- s paraszt rétegeknek egyaránt, ellenállhatatlan szüksége volt erre a különösen korszerű görög remekre, és ezt a lappangó nosztalgiát (kimondhatjuk), Devecseri „a temps” megjelent költői fordítása a legörvendetesebb módon, mondhatni maradéktalanul meg is tudta elégíteni. Ebben van társadalmi fontossága és művészeti jelentősége, amiken semmit sem változtat, természetesen, hogy éppen az invocatio kezdő sorai, véletlenül csakugyan, talán a leggyengébben sikerültek ebben az igényes teljesítményben; mert abban is még, teljesen igaza volt az egyik fentemlített barátomnak —, aki különben szintén dolgozik egy Odysseia-fordításon —, hogy a mondottakon túlmenőleg is (ami tán már fontosabb): Odysseus (3. sor) nem „ismerte” sokaknak „városait s eszejárását”, hanem „meg-

ismerte" azokat (ἐγνω), sőt azt is hozzátehetjük, hogy a hős (5. sor) nem „védelmezte” „saját lelkét és társai útját”, hanem inkább, talán (mint egy nagy agóniában) „megnyerni próbálgatta”.

Lényegtelen ugyanis, hogy a szakember itt-ott bizonyos fordulatokat más-ként szeretett volna, vagyis hogy a tizenkétezernél több hexameter legújabb fordításában is akadnak még kétségkívül bágyadtabban sikerült, kevésbé költőien ható részek is. Lényegtelen, főleg mivel meggyőződésünk, hogy a kitűnő fordító ezeket mindnyájunknál jobban ismeri és a legtöbb ilyen kis nalvust bizonyára már a kétségtelenül várható második kiadásban sikerül majd kiiktatnia: Tökéletesen fordítani, és kivált az Odysseiát, senkinek sem adatott még szgyzerre. Nem volna tehát helyes, ha nem az egésznek tagadhatatlan szépségeit és költői hatásosságát emelnők ki hangsúlyal; és ha nem ismernők fel bámullattal az önállónak is jelentős költő mester-bélyegét például az olyan esztergályozott sorokon, mint III. é. 486. („És az egész napon át rázták paripáik a hámat”), III. 494. („Ostoruk indított, a lovak nem késve repültek”) vagy az olyan — egyszerre hű és eddig utol-nem-érted költői — részleteken, mint az V, 327 kk., XIX, 518 kk. hasonlatai, a III. ének szokatlanul elegáns indulása:

Élios, ragyogó tengerből kelve, elindult
érces egére, hogy ott sugarazzon az égi lakóknak
és a halandóknak, kik a termő földeken élnek.
S ők Néleus jólépített várába, Pylosba
értek; az ottaniak pedig épp áldoztak a parton
kékhajú földrázó istennek barna bikákat; stb.

Ez a fordítás — nem lehet kétséges — tökéletesen meg tudott felelni a felé forduló, életrehívó várákosásoknak s mint ilyen legalkalmasabb a régiek mai fontosságának a csattanó igazolására, aminél mi nem ismerünk jobb klasszist.

Ezt, a mindenképen igazolt nagy tettet semmiben sem érintheti az az egy kifogásunk, amit mégis elhallgatnunk tilt a lelkiismeret. Nem szeretnők nevezetesen, ha a mai „Bevezetés” jelen formájában, átmenne egy újabb kiadásba is. Nem mintha az éneklő hatyúnak tilos volna a szárazon döcögőbben mozogni. Itten másról is van szó.

Nagyon helytelen az a feltevés, hogy a régiek nekünk csak akkor mondhatnak valamit, ha intencióikat „sikerült” egy-egy hypermodern elmélet, vagy egy erőszakolt ötlet kényszerzubbonyába öltöztetve küldeni ki — pour épater le bourgeois — az utcára. Mondjuk ki; az Odysseia mai, zavartalan élvezéséhez legtávolabbról sincs szükségünk helyt-nem-álló rétegmegkülönböztetésekre vagy problematikus halálvággyal és ösvilágisággal dobálózó mythologémákra.

Odysseus maga, ha tudna, bizonyára élénken tiltakoznék a ráfogás ellen, hogy benne „hermesi játékoság” mozog, és őszintén elcsodálkoznék, de aligha hinné el, hogy ő mint a keleti nyugalom-, azaz Devecseri szerint halál-vágynak, és a nyugati nyugtalanságnak, azaz nyilván a „fausti embernek”, az „ötvözete”, pontosan „az európai embert” formálja. Minek és kinek kellene az ilyen, nálunk is sajnálatosan felkapott mandragórák és az ilyenekhez járó kéjgáz-mondatok? Ennek a szép, értelmes és világos fordításnak nincs szüksége ilyenfajta reklámra és higgye el nekünk Devecseri Gábor, hogy, ha a zavaros titokzatosság és a szépen hangzó érthetlenség hat is némely „széplelkekre”, annál inkább elriasztja s ellenzékbe hajtja a mégis csak többet érő és jelentő értelmeseket.

Végül dicsérjük meg a könyvnek külső borítékját, amely nemcsak a fordítót, de szerzőnevet sem említve, pusztán és egyszerűen az *Odysseiát* ígéri. Dicsérjük meg, nemcsak mint ízléseset s egyúttal hatásosat, hanem véleményünk szerint mint tudományos szemponból is a leghelyesebb: az Odysseia — Devecseri kongeniális fordítása is megerősít bennünket e meggyőződésünkben —, aligha lehetett Homerosnak az Iliás-költőjének az alkotása.

Marót Károly